

Rinna kyrkogård

Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2021

Rinna kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogården från norr.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2021-11-23

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Anna Osvaldsson, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning.....	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	7
3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut	7
3.2 Från 1900-talet och framåt	8
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia.....	11
4 Beskrivning av kyrkogården	12
4.1 Karta över kyrkogården.....	12
4.2 Omgivning och sammanhang.....	12
4.2.1 Karaktärsområden	13
4.3 Omgärdning och ingångar.....	14
4.4 Gångsystem	15
4.5 Vegetation	16
4.6 Gravanordningar	17
4.7 Minneslund och askgravplats	17
4.8 Gravkapell och förrådsbyggnad	18
5 Kulturhistorisk värdeanalys	18
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden	18
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	19
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll.....	20
6.1 Omgärdning	20
6.2 Ingångar	21
6.3 Byggda delar	22
6.4 Markbeläggningar	23
6.5 Vegetation	25
6.6 Gravanordningar	26
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	27
6.8 VA- och EL-system.....	28
6.9 Tillgänglighet.....	28
7 Referenser	29

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2021
2. Boxholms område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbetet har utförts under sommaren 2021. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2006* och *Bogårdsmurar i Linköpingsstift 2004*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för värden och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Rinna kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Boxholms kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Rinna kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Rinna 13:1

Besöksadress: Rinna kyrka 1, 590 16 Boxholm

Kommun: Boxholm

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

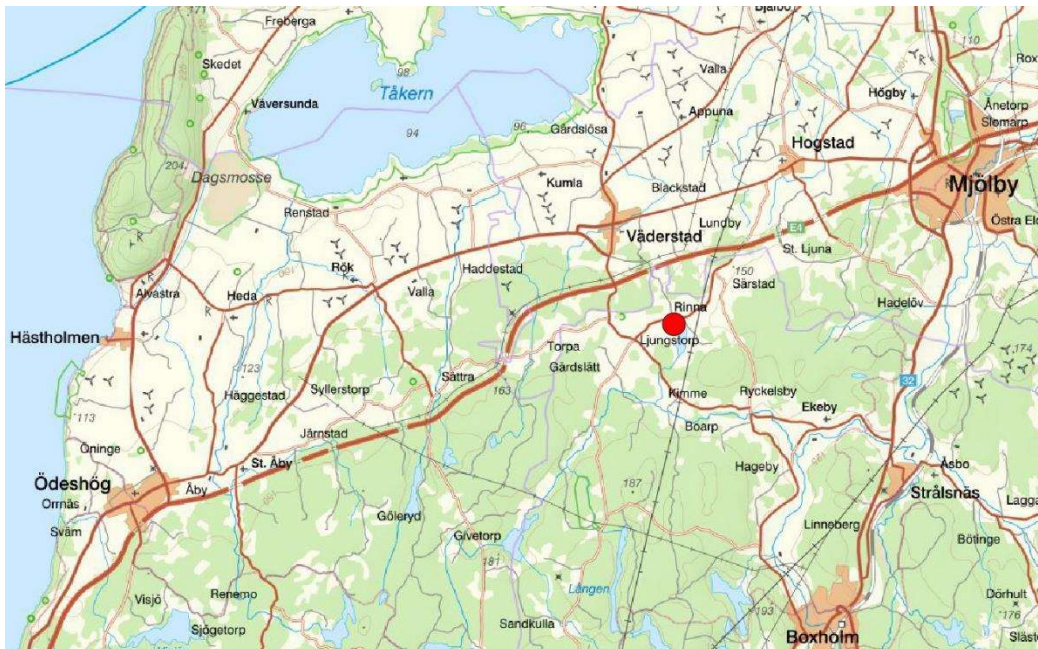
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 6 300 m²

Växtzon: II-III

Översikt, läget för Rinna kyrkogård framgår av röd cirkel (Kartunderlag: Lantmäteriet)

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urnplatser, en askgravlund samt en minneslund. Sammanlagt finns 149 pågående gravrätter (januari 2021). Beläggningen på kyrkogården är låg med gott om plats under den kommande tioårsperioden. Inget ytterligare gravskick planeras.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölag (1988:950)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren. Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Miljöbalk (1998:808)7 kap. Skydd av områden:Biotopskyddsområde

Kyrkogårdens omgärdande murar samt kyrkogårdens trädrader som uppfyller Naturvårdsverkets definition av allé, skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotoperna måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs vara minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller ha uppnått en ålder av 30 år (det som uppnås först).

Stenmurar i jordbruksmark och alléer skyddas av det generella biotopskyddet

Begravningslag (1990:1144)

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt 7 kap. 26 § begravningslagen har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravanordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglag (2010:900)

Enligt 6 kap. i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut

En kyrka uppfördes på platsen någon gång under 1100 eller 1200-talet. Rinna var annexförsamling till Ekeby, vars arkiv till stora delar brann upp i prästgårdsbranden i Ekeby 1760. Det finns därför endast lite information om kyrkan och kyrkogården från äldre tid. Det är känt att den medeltida kyrkan placerades vackert på en höjd norr om Rinnasjön. Kyrkan hade ett torn i väster men detta ersattes av en klockstapel 1681. Långhuset

1638. Geometrisk ägoavmätning. (Lantmäteriets historiska kartor)

tillbyggdes med en korsarm 1686, och 1691 tillkom ett vapenhus på södra sidan. Kyrkan avbildades 1669 av tecknaren och fornforskaren Elias Brenner, och hans bild ligger troligen till grund för den illustrativa teckning av Karl Otto Karlsson som syns nedan.

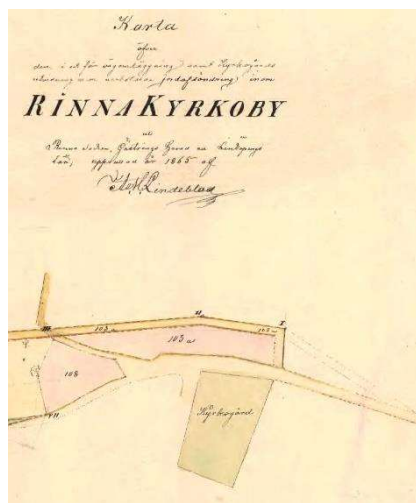
Teckning föreställande den medeltida kyrkan. Utförd av lantbrukaren och fotografen Karl Otto Karlsson som bodde hela sitt liv i Rinna församling (1854-1940)

1766. Storskifte av inägor. (Lantmäteriets historiska kartor)

På 1700-talet blev kyrkan för liten och efter flera års diskussioner godtogs 1799 ritningarna till en ny kyrka. Ritningarna utfördes av arkitekt Olof Tempelman (1745-1816) i en för tiden typisk nyklassicistisk stil. Efter rivningen av den gamla kyrkan 1801, placerades den nya med sin södra sida på den gamla kyrkans norra grundmur, och med sin norra sida mot kyrkogårdsmuren i norr. Den nya kyrkan uppfördes under perioden 1802-1803, under byggmästarledning av någon av bröderna Casper och Johan Seurling.

1865 ändrades vägens sträckning norr om kyrkan och kyrkogården utvidgades norrut. Kyrkogården norr om kyrkobyggnaden tillkom då och vägen fick sin nuvarande sträckning.

1865. Mätning och vägätgärd. Vägen flyttades norrut, och kyrkogården utvidgades mot norr fram till den nya vägens sträckning. (Lantmäteriets historiska kartor)

3.2 Från 1900-talet och framåt

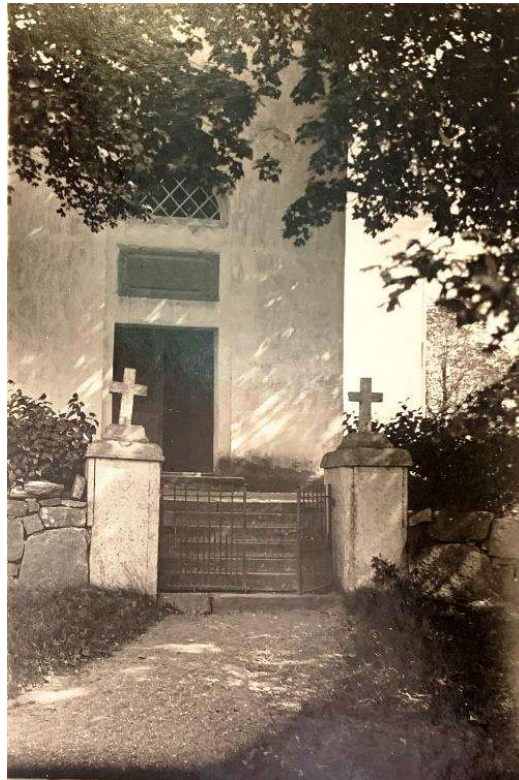
Kring kyrkan växte ett litet sockencentrum upp med skola i väster och en ny prästgård i söder. Ett sockenmagasin eller tiondebod fanns sedan sent 1700-tal nordväst om kyrkan.

1912-1915. Vy från nordväst. Tiondebod och kyrkstallar i förgrunden. Foto: Karl Otto Karlsson.
(Östergötlands länsmuseum)

1924. Kyrka och kyrkogård från söder. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

1924. Västportalen med trappa och grind. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

På foton från 1924 är kyrkogården söder om kyrkan huvudsakligen bevuxen med ängsvegetation och prydd med några enstaka barrträd. Trädkransen verkar bestå av lönnar. Flygfoton från 1935 och 1955 visar en kyrkogård omgärdad av en frodig och högre trädkrans. I mitten av 1900-talet blev gravplatserna i allt högre grad grusbelagda och omgärdade av gravhäckar. Den sydligaste delen, kvarter C, belades under perioden och under 1950-talet började kyrkogården bli fullbelagd. År 1954 ritade trädgårdskonsulent Eric Lind ett förslag till utvidgning av kyrkogården åt öster.

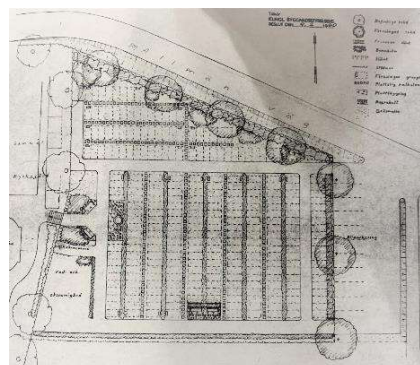
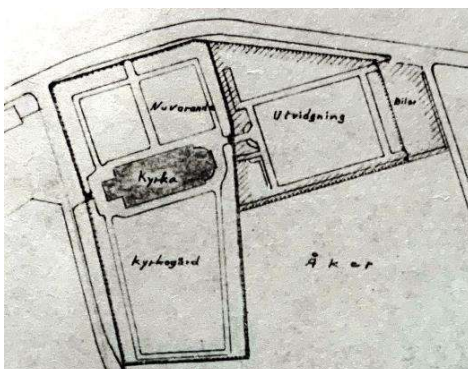
Det nya utvidgningsområdet invigdes 1961. I samband med utvidgningen iordningställdes slänten mellan kyrkogårdens äldre delar och det nya utvidgningsområdet. En murad vägg av granit uppfördes som ett souterrainplan med förråd och bisättningsrum under mark. I slänten fanns sedan tidigare en tunnel för intag av ved till den värmepanna i pannrummet under sakristian som installerades 1934.

1935. Flygbild från
söder. (Östergötlands
länsmuseum)

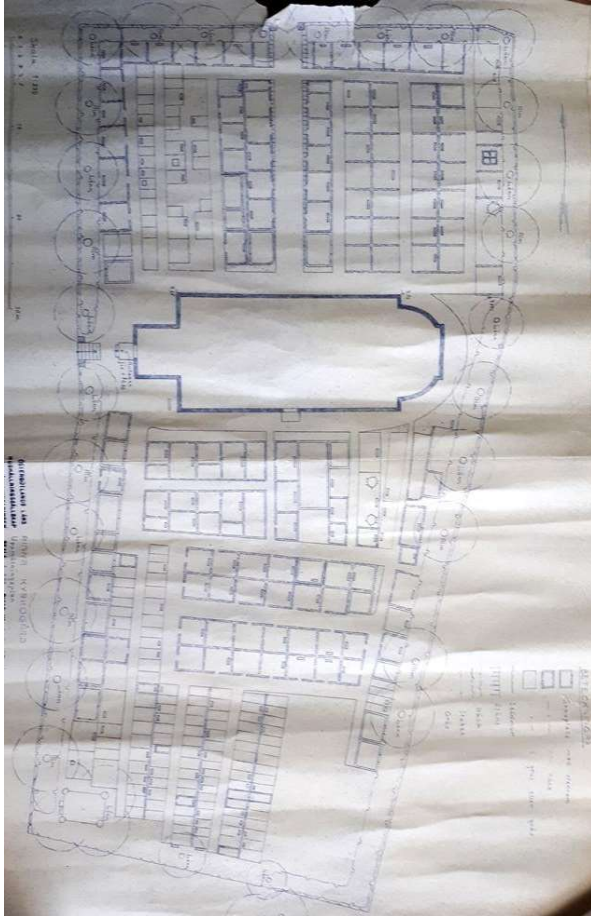
1955. Flygbild från sydöst. (Östergötlands länsmuseum)

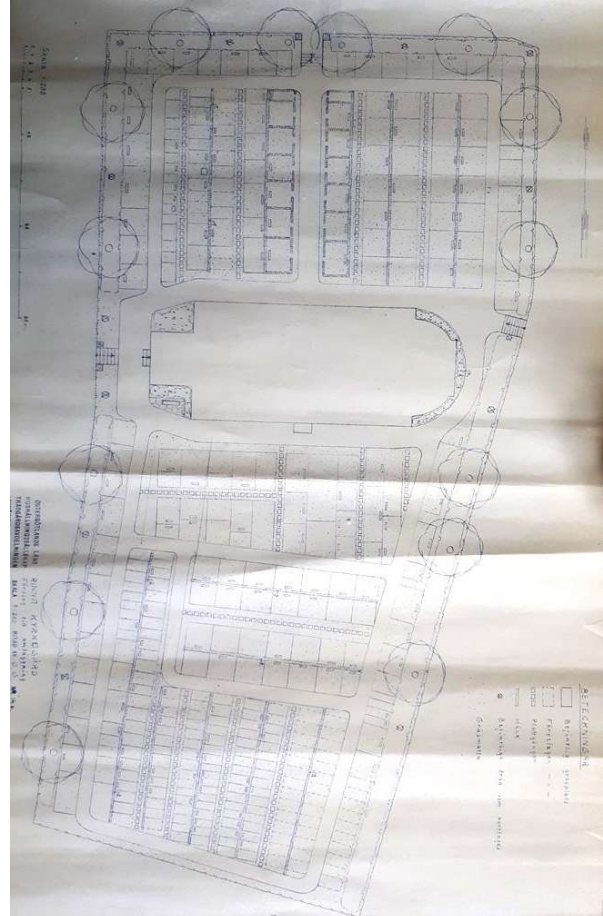
1954. Förslag till
utvidgning av
kyrkogården österut. Det
nya området invigdes
1961.
(Antikvarisk-topografiska
arkivet)

1955 togs ett förslag till omläggning av kyrkogården fram av Östergötlands läns hushållningssällskap. Omläggningen innebar att gravkvarteren skulle besås med gräs. Även gångarna i kvarteren skulle ersättas med plattgångar lagda i gräs. Gravhäckar skulle tas bort och ersättas med rygghäckar och i trädkransen skulle vartannat träd gallras bort. Stora delar av

omläggningen tycks ha realiserats, särskilt på kyrkogårdens södra del och i nordväst, där gravkvarteren idag till största delen är lagda i gräs. Även trädkransen är idag glesare, och till stora delar likt förslaget till omläggning. Under det tidiga 2000-talet togs träd längs kyrkogårdens norra och västra sida ner och ersattes av nya. På senare tid (2019) har ytterligare träd i sydöst behövts ta ner på grund av sjukdom.

1954, Uppmåtningsplan över Rinna kyrkogård
(Folkungabygdens pastorat)

1955, Förslag till omläggning, framtaget av Östergötlands läns
hushållningssällskap (Folkungabygdens pastorat)

Nutida (ca 2020/2021) flygbild över
kyrkogården (Lantmäteriet)

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1100-1200-talet	Den första kyrkan uppfördes på platsen.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1681	En klockstapel uppfördes på kyrkogården. Senare under 1600-talet revs kyrkans torn i väster.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1686 och 1691	Kyrkan tillbyggdes med en korsarm, respektive ett vapenhus mot söder.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1801	Den medeltida kyrkan revs.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1802-1803	Den nya kyrkan uppfördes efter ritningar av arkitekt Olof Tempelman. Kyrkan placerades strax norr om den gamla kyrkans plats.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1865	Kyrkogården utvidgades norrut i samband med att vägen drogs om.	Lantmäteriets historiska kartor
1934	Värmepanna installeras med pannrum under sakristian och bränsleintag från via en tunnel till kyrkogårdens östra sida.	Antikvarisk-topografiska arkivet
1955	Östergölands läns husällningssällskap tog fram ett förslag till omläggning av kyrkogården. Förslaget innebar att stora delar av kyrkogårdens gravkvarter skulle läggas om till gräs.	Folkungabygdens pastorat
1961	Den nya kyrkogårdsdelen i öster invigdes. Troligen tillkom vid denna tid även bårhuset och förrådet infällda i den gamla kyrkogårdens nivåskilda gräns mot den nya delen.	Antikvarisk-topografiska arkivet
2000	Minneslunden anlades i kyrkogårdens sydvästra hörn.	Antikvarisk-topografiska arkivet
2003-2006	Äldre träd i trädkransen mot väster och norr togs ner och ersattes med nya.	Lantmäteriets historiska kartor
2005	Häckar byttes ut på kyrkogården.	Folkungabygdens pastorat
2016	Nya serviceplatser byggdes.	Folkungabygdens pastorat
2017	Vattenledningen byttes ut.	Folkungabygdens pastorat
2019	Två träd i trädkransen mot sydöst togs ner. Kyrkogårdens västra entré, trappa och grindparti samt trappa till kyrkporten, renoverades. Omgärdande mur åt väster och söder renoverades.	Folkungabygdens pastorat
2019-2022	Ett arbete med säkring av gravvårdar som inte når säkerhetsföreskrifterna pågår i pastoratet 2019-2022.	Folkungabygdens pastorat
2020	Osäkra återlämnade gravvårdar utan kulturhistoriskt värde plockades bort.	Folkungabygdens pastorat
2021	Två kalkstensvårdar från 1700-talet som står i kyrkogårdens sydvästra hörn restaurerades av stenkonservator.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Rinna kyrkogård, 2021

4.2 Omgivning och sammanhang

Rinna by ligger vackert belägen i ett mosaikartat jordbrukslandskap i övergångsbygden mellan Östgötaslätten och skogsbygden söder därom. Trakten är rik på fornlämningar som visar att området varit brukat åtminstone sedan äldre järnålder. Kyrkan och kyrkogården har placerats på en höjd strax norr om Rinnasjön. Intill kyrkogården finns det gamla sockencentrum som under 1800-talet växte upp kring kyrkan, med bland annat en skola alldeles intill. Ett sockenmagasin eller tiondelada från 1700-talet finns strax nordväst om kyrkogården. Det kuperade landskapet ger den lilla byn en särpräglad karaktär och skapar en lantlig idyll. Den äldsta kyrkogårdsdelen sträcker sig från kyrkan och söderut mot sjön, medan 1865 års utvidgningsområde är beläget norr om kyrkan och 1961 års utvidgning följer vägens sträckning österut.

Angöring kan ske från parkeringsytor både öster och väster om kyrkogården och via en grind direkt mot landsvägen i norr. Kyrkans västportal, som vetter mot den gamla skolan, utgör huvudentré. I kyrkogårdens sydligaste del har en askgravplats och en minneslund anlagts.

En naturskön dalgång tar vid väster om kyrkogården.

Tiondeladan vid parkeringen väster om kyrkogården.

4.2.1 Karaktärsområden

Kyrkogården har utvidgats två gånger. Den första utvidgningen 1865, skedde norr om kyrkan och den senaste skedde åt öster 1961. Detta område är tydligt präglad av de stilideal som rådde i mitten av 1900-talet. Den sydligaste delen av den äldre kyrkogården har omdanats på senare tid och en minneslund och en askgravplats har anlagts i området. Kyrkogården kan delas in i följande karaktärsområden:

Kvarter A – norr om kyrkan

Kvarteret tillkom efter kyrkogårdens utvidgning norrut 1865. Vägen som tidigare passerat direkt norr om kyrkan flyttades ett stycke norrut och det tillskapade markområdet mellan kyrkan och vägen införlivades i kyrkogården. Flest äldre och högresta gravvårdar finns i den yttre gravraden direkt innanför den omgärdande muren. Områdets centrala delar omdanades i mitten av 1900-talet. Den västra delen av området har rygghäckar med nordsydlig riktning, och området är gräsbelagt. Den östra delen av kvarteret är grusbeltat och gravplatserna avgränsas med ett rutsystem av klippta tujahäckar. Somliga gravplatser är omslutna på alla fyra sidor, medan flertalet är öppna i framkant.

Kvarter A – äldre gravar längs muren.

Kvarter A – rygghäckar och gräsmatta.

Kvarter A – gravplatser omgärdade av tujahäckar.

Kvarter B och C – den äldsta delen

Området söder om kyrkan är kyrkogårdens allra äldsta del. Marken direkt söder om kyrkobyggnaden är den plats där den medeltida kyrkan stod, och kyrkogården söder därom utgjorde den ursprungliga kyrkogården. Närmast kyrkan är gravplatserna lagda i rader som sträcker sig från norr till söder, försedda med rygghäckar av måbär. Gravvårdarna är från 1830-talet och framåt, många högresta och ordnade by- och gårdsvis. Enstaka gravplatser har stenram och grusbeltning, men i övrigt är gravområdena belagda med gräs. Längre söderut sträcker sig dubbla gravrader såväl i östvästlig som nordsydlig riktning med rygghäckar av idegran. Längs de nordsydliga rygghäckarna längst i söder finns ännu enstaka linjegravar bevarade. I den yttre

gravraden närmast muren finns en del äldre, högresta gravvårdar, och även några stenramsinramade gravplatser. Inom kvarteret är vegetationen sparsam, men det omfamnas i öster av en frodig och friväxande syrenhäck, och mot väster står en klippt häck innanför murens krön. Längst i söder bildar minneslund och askgravplats ett nyare inslag i kyrkogårdsmiljön. Minneslundan har en högrest sten i centrum och en kraftig tujahäck i bakkant. Askgravplatsen utgörs av en halvcirkelformad plantering med ett blodplommonträd i mitten.

Kvarter B – direkt söder om kyrkan.

Kvarter C – gravrader i söder. Vissa med äldre linjegravar.

Kvarter C – med askgravplats och minneslund i bakgrunden.

Kvarter D och E – utvidgningsdelen i öster

Detta östra utvidgningsområde från 1961 ligger något lägre än den gamla kyrkogården och en trappa förbinder de båda delarna. Området präglas av den sparsmakade stil som var typisk för mitten av 1900-talet. Raka rader med lågbreda gravvårdar i sammanhängande gräsytor. I kvarter D är gravraderna enkla och gravvårdarna vända mot söder. I marken syns rader med trampstenar av kalksten, till stor del övervuxna av gräs. I kvarter E är gravraderna dubbla och platserna förlagda i östvästlig riktning. De flesta rader har klippta rygghäckar. I kvarterets västra del, nedanför trappan mellan kyrkogårdsdelarna, finns ett brunnskar av natursten som innehåller en blomsterplantering. På var sida brunnen finns perennrabatter. I kvarterets sydvästra del finns en ekonomigård och en murvägg av sten där det tidigare bårhuset finns infällt.

Kvarter D – enkla rader vända mot söder.

Kvarter E – mest dubbla gravrader med rygghäckar.

Kvarter E – brunnskar med planteringar.

4.3 Omgärdning och ingångar

Markytan i de äldre kyrkogårdsdelarna ligger upphöjd över det omgivande landskapet. På alla sidor omgärdas därför den äldre kyrkogården av stödmurar som tar upp höjdskillnaden. Området norr om kyrkan, kvarter A, omges av en bastant mur av stora klivna, ibland tillpassade block och skolstenar. Muren tillkom troligen i samband med utvidgningen norrut 1865, och finns även kvar på områdets östra sida som avgränsning mot 1961 års utvidgning i öster. Området söder om kyrkan omgärdas av en äldre stödmur som huvudsakligen består av obearbetad fältsten i mindre storlek som ger ett ojämnare intryck. Det östra utvidgningsområdet omgärdas mot norr och öster av ett vallgärde med uppfylld insida och visning utåt med blockstensmur av stående rektangulära block. Åt söder har utvidgningsområdet en hög stödmur mot lägre liggande betesmark i det sluttande landskapet mot sjön. Där består muren av bastanta block huggna så de visar en rektangulär sida utåt. Utvidgningsområdets murar tillkom i samband med utvidgningen 1961.

De äldre kyrkogårdsdelarna omgärdas även av en häck placerad innanför trädkransen på insidan av murens krön. Häcken längs den västra sidan består söder om huvudentrén av häckkaragan och norr om entrén av brudspirea. Längs norra sidan, mot landsvägen, består den av björkspirea, och längs södra sidan av tuja och idegran. Den äldsta delens östra sida, söder om utvidgningsområdet, har en frodig häck av friväxande syren. Utvidgningsområdet har häck mot parkeringen i öster, bestående av fritt växande häckoxbär. Hela kyrkogården omgärdas mot väster, norr och mot östra parkeringen av en trädkrans av lind, se kapitel 4.5 Vegetation.

Mur av kluven och tillpassad sten i nordväst. Klippt häck av brudspirea innanför.

Fältstensmur i sydväst. Innanför muren syns häck av häckkaragan till vänster och tuja till höger.

Blockstensmur i utvidgningsområdets norra sida.

Det finns två ingångar till det äldre kyrkogårdsområdet, en i väster och en i norr. De består båda av kraftiga grindstolpar som ansluter till stödmuren på vardera sida. Grindstolparna är klädda med grå kalksten, har kvadratisk bas och kröns av kors i kalksten. Mellan grindstolparna hänger dubbelgrindar av svartlackerat smide. Innanför det västra grindpartiet leder en trappa vidare mot kyrkporten och upp till kyrkogårdens marknivå.

Till utvidgningsområdet i öster finns två ingångar, båda mot parkering/ekonomiyta i öster. Två breda gångstråk leder genom området i östvästlig riktning, och de två grindarna utgör entré till respektive stråk. Den nordliga grinden är en gångbred dubbelgrind medan den södra är en fordonsbred dubbelgrind då den går vidare till det inre ekonomiområdet. Båda dessa grindar är svartlackerade smidesgrindar med ett traditionellt solmotiv i övre delen. Grindstolparna är av grovt huggen granit.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Ingång från parkering i väster.

Ingång från landsvägen i norr.

Ingång från parkering i nordöst.

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har ett tämligen rätlinjigt gångsystem. Breda gångar leder från kyrkogårdens ingångar mot och runt kyrkan. Inom kvarter A och B finns grusgångar och en grusgång leder söderut till minneslunden. Gångarna är belagda med finmakadam med rödgrå kulör och med inblandning av gårdsgrus. Grusytorna är bomberade mot gräsyterna. I östra delen av kvarter A är såväl gångar som gravplatser belagda med finmakadam/gårdsgrus.

Mellan kyrkogårdens äldre delar och utvidgningsområdet i öster finns en trappa av granit. Mindre ytor vid vattenkar och redskapsplatser är belagda med kalkstensplattor respektive betongplattor.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Kvarter A – grusgång kring kyrkan och område med grusbelagda gravplatser.

Grusbelagd gång mellan kvarter D och E.

Kalkstensplattor vid redskapsplats.

4.5 Vegetation

Kyrkogården är till stor del omgärdad med såväl trädkrans som häckar. Den omges på tre sidor av en trädkrans av lind. Längs de äldre delarnas västra och norra sida står klippta häckar av häckkaragan samt olika spireor innanför trädkransen. I utvidgningsområdets östra sida finns en friväxande häck av häckoxbär, medan områdets södra sida har en trädrad av björkar. I den äldre delens östra sida, söder om utvidgningsområdet, står ett par skogslönnar i en vidlyftig och fritt växande syrenhäck mot betesmaken i öster, medan avskärmningen mot söder består av striktare häckar av idegran och tuja.

Karaktärsskapande är framför allt det område i kvarter A där klippta tujahäckar bildar ett system av gravhäckar. På resten av kyrkogården utgörs den strukturbärande vegetationen av rygghäckar av olika slag. I kvarter A finns rygghäckar av idegran, ölandstok och häckoxbär, medan rygghäckarna söder om kyrkan utgörs av idegran respektive måbär. I utvidgningsområdet finns rygghäckar av oxbär och aronia. Rygghäckarna är överlag klippta på 60-90 cm höjd.

Planteringsytor finns vid brunnskaret och kring trappan i området mellan kyrkogårdens äldre del och utvidgningsområdet i öster, samt i minneslunden och askgravplatsen längst i söder. I askgravlundens plantering finns marktäckande perenner som jättedaggkåpa, backnejlika, nävor, rödblåg alunrot med mera. Vid trappan mellan kyrkogårdens delar finns även ett större buskage av prydnadsbuskar och en plantering med marktäckande buskar. Vid västra entrén finns några solitära forsythiabuskar.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Plantering med lökväxter och perenner vid brunnskaret.

Perennplantering i askgravplatsen.

Syrener mot betesmarken i öster.

4.6 Gravanordningar

På de äldre kyrkogårdsdelarna finns många värdefulla gravvårdar i raden direkt innanför den omgärdande muren, samt i den allra äldsta kyrkogårdsdelen direkt söder om kyrkan. I dessa områden är många gravvårdar högresta och omsorgsfullt utformade. Omedelbart söder om kyrkan finns gravvårdar från 1800-talets första hälft och framåt, ofta högresta och ordnade by- och gårdsvis. En grupp av gravvårdar har stenram och grusbeläggning. Även några gravplatser i yttre raden mot muren har stenram och grusbeläggning, men i övrigt är alla gravplatser belagda med gräs. Invid kyrktornets södra sida har två gravvårdar från 1697 respektive 1760 placerats. Längst ner i sydväst står två gravvårdar från 1703 respektive 1726 som kan ha flyttats hit i samband med att nuvarande kyrka byggdes. Gravraderna direkt norr och söder om kyrkan sträcker sig i nordsydlig riktning med gravplatserna förlagda i östvästlig riktning, liksom de är i kvarter C och E. I södra delen av kvarter B och i hela kvarter D är gravplatserna i stället orienterade i nordsydlig riktning. I kvarter C finns rader av äldre linjegravar kvar från första halvan 1900-talet. I söder finns en minneslund och en askgravplats, där minneslunden har en högrest sten i centrum, medan askgravplatsen är kantad av små namnstenar.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Höga gravvårdar i bården innanför omgärdande mur i nordväst.

Lågbreda gravvårdar kvarter D, i det östra utvidgningsområdet.

Äldre gravplatser direkt söder om kyrkan.

Kalkstensvårdar från 1703 och 1726, restaurerade av stenkonservator sommaren 2021. Foto: Folkungabygdens pastorat

4.7 Minneslund och askgravplats

Längst i söder, där kyrkogården ligger upphöjd över omgivande landskap och med utsikt mot sjön, har askgravplats och minneslund fått en vacker placering. Askgravplatsen utgörs av en låg halvcirkelformad kulle mot omgärdande idegranshäck. Kullen har planterats med marktäckande perenner och ett blodplommonträd. Planteringen kantas av jämnstora naturstenar som förses med namnbrickor efter hand. Minneslunden har en tujahäck i fonden och i centrum står en högrest minnessten av granit. Framför stenen finns en bädd av rundslipade stenar där ett vattenspel strilar.

Alltsammans omges av en plantering med lavendel och funkia och direkt framför minnesstenen står en grupp sommarblommor. Mot väster avgränsas minneslunden av några äldre gravvårdar av kalksten.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Minneslund och askgravplats längst ner i söder.

Askgravplatsen med plantering kantad av namnstenar.

Högest sten med plantering och smyckningsyta markerar minneslunden.

4.8 Gravkapell och förrådsbyggnad

När värmepanna installerades i kyrkan 1934 anordnades pannrum under sakristian och en tunnel från öster för bränsleintag. De utrymmen som nu ligger infällda som souterrainplan i slänten mellan den äldre kyrkogården och 1961 års utvidgningsområde har sitt ursprung från denna installation. Från början utgjordes den av ett förråd och en tunnel. Vid utvidgningen av kyrkogården iordningställdes även ett bisättningsrum och alltsammans fick en fasad av granitblock. Numera tjänstgör området som ekonomiyta och förråd.

Dubbeldörr till utrymme infällt i slänt.

Ekonomiområde i gränsen mellan de gamla och nya kyrkogårdsdelarna.

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

Ända sedan medeltiden, när den första kyrkan uppfördes har det funnits en kyrkogård på platsen. Sedan dess har kyrkogården varit i kontinuerligt bruk. Den är bärare av den kristna seden att begrava de döda invid kyrkan på en omgärdad kyrkogård. Kyrkogården har fortsatt som aktiv begravningsplats även efter att den medeltida kyrkan revs år 1801, och den nya kyrkan uppfördes strax norr om den gamla.

Kyrkogården har stor betydelse för bygdens kulturhistoriska sammanhang. Den har genom århundraden utgjort en central punkt i socknen, vilket än idag kan avläsas genom den äldre bevarade bebyggelsen kring kyrkogården. Kyrkogården är även en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i byn. Den är en förbindelselänk till tidigare generationer, det gamla jordbrukssamhället och livet i bygden sedan

många hundra år tillbaka. Rinna kyrka är såväl exteriört som interiört välbevarad och utgör en god representant för de kyrkobyggnader som uppfördes i början av 1800-talet

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Rinna kyrkogård är en småskalig landsortskyrkogård med höga kulturhistoriska värden. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Kyrkogårdens omgärdande murar samt omgärdande häckar.
- Kyrkogårdens grindar i smide. På den äldre kyrkogården troligtvis tillkomna när den nya kyrkan byggdes 1803, norra grinden eventuellt senare. De harmonierar stilmässigt med kyrkan. I utvidgningsområdet tillkomna i samband med utvidgningen och stilmässigt typiska för det tidiga 1900-talet.
- Den traditionella trädkransen med lövträd. De äldre träden förmedlar tidsdjup och berättar om 1800-talets formande av kyrkogården till en parkliknande miljö.
- Gångsystemet och kvartersindelningen på kyrkogårdens äldre delar har en enkel och traditionell plan sprungen ur det tidiga 1900-talets formande av kyrkogården. Kyrkogårdens naturgrusbelagda gångar härrör från denna tid, även om ytskiktets beskaffenhet har varierat över tid.
- Bisättningsrum och förråd infällda i mark öster om kyrkan. Byggnationen är karaktärsskapande och stilmässigt förknippad med utvidgningen av kyrkogården 1961.
- Gravanordningar och gravvårdar främst från 1800-talets första hälft och framåt, samt gravplatser med bevarad omgärdning och naturgrus eller krossgrusbeläggning. De förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden. Även några äldre gravvårdar förekommer. I det sydvästra hörnet finns två gravvårdar från 1700-talet, båda av kalksten och vid kyrktornets södra sida står ett par kalkstensvårdar från sent 1600-tal och tidigt 1700-tal uppställda.
- Delvis välbevarade områden med enklare linjegravar i kvarter C. Det är av stor vikt att gravvårdar bevaras, så att det går att avläsa gravsättningarnas ordningsföljd.
- Det karaktärsfulla området i kvarter A, som med sin grusbeläggning och struktur av tujahäckar är typiskt för mitten av 1900-talet.
- Terrassering med stödmur mellan kyrkogårdens äldre delar och utvidgningsområdet i öster, vilket tydliggör kyrkogårdens sentida utvidgning och särskiljer kyrkogårdens karaktärsområden.
- Kyrkogårdens olika karaktärsområden, beskrivna i kap 4.2.1.

*Karaktärsskapande rutnät
av tujahäckar i kvarter A,
norr om kyrkan.*

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Kulturmiljöbild och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahlklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004). *Rinna kyrka 73, Bogårdsmurar i Linköpings stift*, Östergötlands län, inventering del 1-3

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Löfgren Ek. A. (2006). *Rinna kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gånger på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Vårda väl. Runstenar: att bevara en sten med dess ristningar till framtiden*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag

Wästberg, P. m.fl. (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm